

BIBLIOGRAFIE TAALBESCHOUWING

In het themanummer dat Moer in 1986 wijdde aan „taalbeschouwen en reflecteren” verscheen een bibliografie over taalbeschouwing van de hand van Henk Lammers en Thérèse van de Berg (1). Merkwaardig genoeg (?) kwam daarin slechts één Vlaamse publikatie voor, toevallig van een auteur die ook enkele stukken in Nederland gepubliceerd had. In een recente aanvulling in hetzelfde blad (2) werd dit gemis gedeeltelijk goed gemaakt, maar zonder dat sprake mocht zijn van een systematische aanpak van de taalbeschouwing in ons land (3). Het volgende is een poging om ook voor Vlaanderen een overzichtelijke bibliografie van wat er over dit onderwerp verschenen is, op te stellen.

Wij beperken ons tot de periode 1974 - 1987. De begindatum is die van de eerste Vlaamse VON-conferentie over taalbeschouwing. Bij de selectie van het opgenomen hebben wij ons laten leiden door ongeveer dezelfde principes als onze Nederlandse voorgangers.

Opgenomen zijn de publikaties die:

- in Vlaanderen verschenen zijn,
- het begrip taalbeschouwing uitwerken als alternatief voor het grammatica-onderricht,
- taalbeschouwing centraal stellen (didactische handleidingen werden dus buiten beschouwing gelaten).

Het was niet steeds even eenvoudig om te beoordelen of een publikatie aan deze normen beantwoordde, en we zijn er ons van bewust dat ons oordeel hierover soms subjectiever geweest is dan we beseften.

Schoolboeken werden buiten beschouwing gelaten, al zou een systematische studie van de manier waarop taalbeschouwing hierin wordt behandeld, zeker de moeite waard zijn, maar dit viel voorlopig buiten onze praktische mogelijkheden. Ook spraakkunsten, zelfs als die zichzelf taalbeschouwelijk noemen, vielen buiten het bestek van deze bibliografie. Voor de spelling hebben wij ons beperkt tot de zeldzame didactische publikaties die dit onderwerp taalbeschouwelijk aanpakken.

Wij hebben weliswaar naar een zekere volledigheid gestreefd, maar het is niet aan te nemen dat dit doel ook maar bij benadering bereikt is. Wij hebben wel alle algemeen bereikbare tijdschriften geëxcerpeerd. Voor verdere aanvullingen staat Vonk dan ook steeds open.

RUBRIEKEN

De opgenomen publikaties staan geklasseerd op de naam van de auteur(s). We laten elk ervan vergezeld gaan van een cijfer dat het overwegend karakter ervan aangeeft:

1. wat is taalbeschouwing?
2. praktijk (a) lesvoorstellen
(b) uitgewerkte lessen
- 2.1. basisonderwijs
- 2.1.1. onderbouw
- 2.1.2. bovenbouw
- 2.2. secundair onderwijs
- 2.2.1. onderbouw
- 2.2.2. bovenbouw

Besien, Fred van, & Spoelders, Marc, 1.
Grammatica-onderwijs in de lagere school. Bedenkingen bij de conclusies van de Nederlandse Adviescommissie voor de Leerplanontwikkeling Moedertaal, In: Persoon en Gemeenschap, 31/8 (1978/79), p. 373-379.

* Bespreking van het bekende rapport.

Bultynck, Johan, 2.2.2.
Argumentatieleer in het moedertaalonderwijs, In: Vonk, 16/5 (1986), p. 280-282.

* De auteur pleit voor het gebruik van argumentatieleer in het moedertaalonderwijs vanuit de overweging dat het communicatieve aspect van het moedertaalonderwijs meer beklemtoond moet worden.

Calcar, W.I.M. van & Henneman, K. 1.
Leesonderwijs en taalbeschouwing, Conferentieverslag „Het Schoolvak Nederlands”, Antwerpen 1987, p. 14-27.

* Verband tussen taalbeschouwing en onderwijs in voorspellend lezen.

Daems, Fr.,
Het grammatica-onderwijs in Nederland, In: Von-Informatie, 9/5 (1979), p. 2-9

* Zeer lovende bespreking van het rapport Tordoir-Wesdorp over het grammatica-onderwijs in Nederland.

Daems, Fr., 1.
Meewerkend of lijdend? Spraakkunst op school. Een probleemstelling. In: Persoon en Gemeenschap, 32/4, 1979, p. 184-196.

* Analyse van het probleem van het grammatica-onderwijs en suggestie om de oplossing te zoeken in taalbeschouwingsonderwijs.

Daems, Frans, 1.

Welke taalbeschouwing op school? Een probleemstelling.

In: Werkblad voor Nederlandse Didactiek, 8/2-3, (1979-80), p. 1-23.

* Kritiek op de gangbare argumenten voor grammatica-onderwijs en pleidooi voor onderwijs dat laat reflecteren over het taalgebruik vanuit alle invalshoeken van de moderne taalwetenschap, maar op weinig disciplinaire wijze. (bibliografie).

Daems, Fr., 2.2.2.

Leerlingen argumenteren slecht en wat doen we eraan?

In: Werkblad voor Nederlandse Didactiek, 10/1 (1981), p. 1-11.

* Adviezen voor gebruik van de argumentatieleer van Perelman in het S.O.

Daems, F. & Pepermans J., 1./2.1.

Taalbeschouwing in de basisschool,

In: Von-informatie, 10/4 (1980), p. 23-28.

* Voorinformatie VON-conferentie. Algemene principes en lesmodellen.

Dirven, René, 1.

Enkele aspecten van gesproken taal,

In: Werkblad voor Nederlandse Didactiek, 8/2-3 (1979-80), p. 25-38.

* Ontleding van een interviewfragment. Pleidooi voor luister-onderwijs dat de algemene taalvaardigheid verbetert door de kwaliteit van het aangeboden materiaal.

Dort-Slijper, M.K. van, 2.1.

Je weet niet wat je weet,

In: Werkblad voor Nederlandse Didactiek, 8/2-3 (1979-80) p. 39-52.

* De auteur verklaart de uitgangspunten van haar gelijknamig boek. Ze verwerpt de argumenten van de ACLO-M voor het afschaffen van het grammatica-onderwijs in de lagere school. Ze dringt aan op concreet taalbeschouwings-onderwijs dat de aanwezige taalkennis bewust maakt.

Geest, Wim de, 2.2.

Syntactische observatie en argumentatie als doelstelling en methode bij het spraakkunstonderwijs,

In: Werkblad voor Nederlandse Didactiek, 8/2-3 (1979-80), p. 53-60.

* De auteur pleit voor het behoud van een inzichtelijk spraakkunstonderwijs waarbij de leerlingen in de eerste plaats leren argumenteren over hun taalobservaties.

Hert, Walter de, Rymenans, Rita, & Waes, Luuk van, 2.2.2.a.

Retorica revisited. Enkele aspecten van de argumentatieleer praktisch bekeken.

In: Vonk, 16/5 (1986), p. 284-297.

* Voortgaande op Bultynck 1986 worden een aantal formele aspecten van argumentatie uitgediept, waarna een aantal lessuggesties volgen.

Hoey, Jenny van & Bex, Frieda,

2.2.2.b.

Idiolect - sociolect - dialect,

In: Werkmap voor Taalonderwijs, nr. 40 (1985), p. 165-168.

* Aangepast uit lessenreeks van Kroon & Liebrand (Moer 1982/3).

Hul, Roger van,

1./2.1.

Spraakunst...! of? of taalbeschouwing?,

In: Vonk, 17/2, 1987, p. 84-91.

* Spraakkunst moet in de lagere school opengetrokken worden naar taalbeschouwing. Met voorbeelden.

Jonghe, Hugo de

1./2.2.1.

De schoolspraakunst uit de impasse? De eerste jaren van het ASO.

In: Werkblad voor Nederlandse Didactiek, 8/2-3 (1979-80), p. 53-60.

* De auteur gaat na hoe reflectie op alle aspecten van taalgebruik de taalvaardigheid zou kunnen verbeteren. Hij geeft aan hoe verschillende generaties „taalbeschouwers” dit aangepakt hebben en meent dat de huidige generatie goede kansen heeft om uit de oude impasse te geraken.

Koen & Anne (sic)

Herfstconferentie '77 - Drongen - Stroom Taalbeschouwing. Verslag substream Praten en Luisteren,

In: Von-Informatie, 8e jg. februari-maart, p. 1-11.

* Substream geleid door Herman Meddens. Enkele analysemethodes en lesideeën.

Meensel, Jef van,

2.2.1.

Taalbeschouwen in een eerste jaar,

In: Werkblad voor Nederlandse Didactiek, 8/2-3, (1979-80), p. 89-92.

* Door taalbeschouwing „de verborgen bedoelingen van een taalboodschap aan het licht brengen”.

Meensel, Jef van

2.2.2.b

Taalbeschouwing bij verhalende teksten,

In: Werkblad voor Nederlandse Didactiek, 10/4 (1981-82), p. 165-190.

* Taalbeschouwing bij gespreksfragmenten uit literair werk van Streuvels, Ruyslinck en Maugham.

Meensel, Jef van,

2.2.1.b.

Toch nog... Eksters roven!

In: Vonk, 12/4 (1982) p. 48-55.

* De auteur demonstreert aan de hand van een aantal opdrachten bij een kortverhaal van Streuvels hoe taalhandelingen leer het inzicht in het verhaal zou kunnen vergroten.

Meensel, Jef van,

2.2.2.b.

Echtheid of egtheid? Taalbeschouwingen bij twee lezersbrieven,

In: Pedagogische Bijdragen voor Technisch en Beroepsonderwijs, nr. 70 (juni 1983), p. 56-60.

* Lesmodel.

Meensel, Jef van,

2.2.2.b.

In de palm van Gods hand. Over namen.

In: Pedagogische Bijdragen voor Technisch en Beroepsonderwijs, 20/80 (dec. 1985), p. 64-73.

* Concept voor les rond voornamen (lichtjes verwarrende titel).

Pauw, Lieve de,

Verslag: stroom taalbeschouwing, substroom Nederlands als eenheid van taalbeheersing en taalbeschouwing,

In: Von-Informatie, 7/5 (1978), p. 1-10.

* Verslag conferentie 1977. Substroom geleid door Wim van Calcar. Vooral tekstanalyses.

Pepermans, Jef,

1.

De gammele glamour van het grammatica-onderwijs,

In: Conferentieverslag „Het Schoolvak Nederlands”, Antwerpen 1987, p. 174-193. Ook in: VONK 1988/3.

* De verhouding tussen intuïtieve grammatica, wetenschappelijke grammatica en schoolspraakunst.

Pepermans, Jef & Roger, Roger,

2.2.a.

75 ideeën voor taalbeschouwingslessen,

In: Vonk, 11/3 (1981) p. 16-22.

* Zeer korte lesideeën, in rubrieken ondergebracht.

Rasenberg, Anita,

2.

Intercultureel taalbeschouwingsonderwijs,

In: Conferentieverslag „Het Schoolvak Nederlands”, Antwerpen 1987, p. 217-229.

* Taalbeschouwing als hulpmiddel bij het bestrijden van racisme.

R(o)ger, R(o)ger,

2.2.2.a.

Lamoer toezjoer (sic),

In: Von-Informatie, 6/1 (1976), p. 2-3.

- * Lesconcept voor taalbeschouwelijk projectje rond liefde.

Roger, Roger,

2.2.a.

Spreekwoorden. Een poging om uit de oubolligheid te geraken.

In: Von-Informatie, 9/5 (1979), p. 10-12.

- * Concept voor een lessenreeks rond spreekwoorden.

Roger, Roger,

2.2.2.b.

Definities maken. Een oefening in nauwkeurig schrijven.

In: Vonk, 11/1 (1981), p. 18-21.

- * Concept van een lessenreeks rond het maken van definities van richtingen in de popmuziek.

Roger, Roger,

1.

Taalbeschouwing?

In: Vonk, 12/4, (1982), p. 46-47.

- * Zeer korte omschrijving van het begrip taalbeschouwingsonderwijs.

Roger, R.,

Taalvariatie als leerinhoud in het secundair onderwijs,

In: Vonk, 13/4, (1983), p. 56-65.

- * De auteur noemt enkele doelstellingen van lessen rond taalvariatie en geeft een aantal ideeën voor occasioneel en cursorisch onderwijs hierover.

Roger, R.,

2.2.2.b.

Moet de spelling toch verandert worden? Lessen over „spellingbeschouwing”.

In: Vonk, 14/3 (1984), p. 39-45.

- * Lesmodel waarbij de leerlingen ertoe aangezet worden hun eigen standpunt over spelling te bepalen via waardeverduidelijkingsmethodes.

Schutter, G. de,

2.2.2.a

Een sociolinguïstisch experiment in het Middelbaar Onderwijs?

In: Von-Informatie, 6/3 (1977), p. 1-5.

- * Concept voor lessenreeks met onderzoeksprojectje.

Schutter, dr. G. de,

1.

Waarheen met het grammatica-onderwijs? Een paar bedenkingen,

In: Werkblad voor Nederlandse Didactiek, 8/2-3, (1979-80) p. 75-82.

- * Pleidooi voor taalbeschouwing als fundament voor elk moedertaalonderwijs met enkele ideeën voor een curriculum.

Schutter, G. de,

1.

De hakbijl in het traditioneel grammatica-onderwijs?,

In: Brandpunt, 7/6 (1980), p. 216-219.

- * Probleemstelling.

- Sleeckx, J., 1.
 Voor een efficiënt spraakkunstonderwijs op de basisschool.
 In: Informatieblad Ministerie van Nationale Opvoeding, 1979/4, p. 1-14.
 * Voor communicatief spraakkunstonderwijs.
- Spoelders, M. en Besien, Fr. van, 1.
 Verliest de school haar zinnen? Enkele stellingen bij een pedagogische grammatica.
 In: Werkblad voor Nederlandse Didactiek, 8/2-3 (1979-1980), p. 83-88.
 * De auteurs pleiten voor een pedagogische grammatica die de vrucht is van de samenwerking tussen toegepaste linguïstiek en psychopedagogiek in dialoog met de onderwijspraktijk, die eclectisch is, rekening houdt met de intuïtieve kennis van de leerlingen en aansluit bij zijn reële leefwereld, plaats biedt voor taalbeschouwing en geënt is op de communicatie.
- Stevens, Marc, 1.
 Taalbeschouwing op school. Laat het ons nog maar wat ruimer zien.
 In: Werkblad voor Nederlandse Didactiek, 8/4 (1979-80) p. 1-12.
 * Reageert op Daems 1980. De auteur pleit ervoor dat elke leraar een taal- en maatschappijvisie zou hebben. Hij wil dat op basis hiervan niet alleen naar correct taalgebruik en taalinzicht zou worden gestreefd, maar ook naar creativiteit en bewustwording.
- Stevens, Marc, 2.1.2./2.2.1.b.
 Maar wat met het grammatica-onderwijs?
 In: Vonk, 13/3 (1983), p. 18-28.
 De auteur stelt taalbeschouwing voor als alternatief voor grammatica-onderwijs met lessen rond voornaamwoorden, woordsoorten en bijwoordelijke bepaling.
- Tack, P., 2.2.2.b.
 Taalbeschouwing gedemonstreerd in lessen over protesteren,
 In: Werkblad voor Nederlandse Didactiek, 9/1 (1980-81), p. 1-10.
 * Lesmodel uitgaande van de leerling en de taal.
- Tack, Paul, 2.2.2.
 Excuseer, ik wist niet beter. Een taalbeschouwelijke verkenning.
 In: Werkblad voor Nederlandse Didactiek, 14/3 1986, p. 121 - 138
 * Lesmodel, vooral gericht op communicatiebewustzijn en -vaardigheid.
 Uitgebreide versie van Moer 1983/2, p. 19-26.
- Tack, Paul, 2.2.2.a.
 „Niet akkoord” of „hoeft het echt zo?”.
 In: Pedagogische Bijdragen voor Technisch en Beroepsonderwijs, nr. 70 (juni 1983), p. 61-71.
 * Lessenreeks over protesteren.

Waes, Luuk van 2.2.a.
De wakkere leerling: gemeenteraadsverkiezingen in de klas.
In: Vonk, 12/4 (1982), p. 4-11.
* Ideeën voor (hoofdzakelijk taalbeschouwelijke) lessen over analyse van partijprogramma's, verkiezingsslogans, grote woorden enz.

Waes, Luuk van, 2.2.2.a.
Interview: „Wat denkt u zo in het algemeen over alles?”(1),
In: Vonk, 14/3, (1984), p. 19-28.
* Lesconcepten waarbij gestreefd wordt naar een taalbeschouwelijke luisterhouding.

Waes, Luuk van, 2.2.2.a.
Interview: „Wat denkt u zo in het algemeen over alles?” (2)
In: Vonk, 14/5 (1984), p. 34-47.
* De auteur geeft aan hoe leerlingen kunnen oefenen in de verschillende aspecten van het interviewen; sluit aan bij Van Waes 84a.

Waes, Luuk van, & Werkgroep E.H.B.O., 2.2.b.
Verboden op de muren te schrijven... het sociaal-onaanvaardbare risicoloos verwoord: graffiti.
In: Vonk, 12/1 (1982) p. 15-27.
* De auteurs beschrijven een reeks van 2 lessen over graffiti (later overgenomen in E.H.B.O.).

Werkgroep E.H.B.O. 2.2.2.b.
Taalafbraak. Lesontwerp voor een leesles.
In: Vonk, 16/2 (1986), p. 112-124.
* Lesontwerp bij een lezing van Herman de Coninck, waarbij leerlingen o.m. na moeten denken over de relatie tussen taal en beeldcultuur, taal en denken, „taalafbraak”.

N.N. (Dora Smeesters?), 1.
Herfstconferentie 1974,
In: Von-Informatie, 5/1 (1976), z.p. (4 blz.),
* Conferentieverslag van de eerste Vlaamse VON-conferentie over taalbeschouwing.

N.N., 2.2.2.a.
Welke kanten kan men uit met zo'n klassiek onderwerp als „naamkunde”?,
In: VON-Informatie, 8e jaargang, november-decembernummer (1979), p. 10-14.
* Zeer originele sociolinguïstische aanpak.

Roger Roger, Leeuwerikenlei 3, 2520 Edegem

NOTEN

- (1) Lammers, Henk, & Berg, Thérèse van de, Bibliografie Taalbeschouwing, in: *Moer*, 1986/5, p. 77-88.
- (2) Lammers, Henk, Engen, Carla van, & Groot, Carina, Bibliografie Taalbeschouwing, in: *Moer* 1988/1, p. 27-33.
- (3) n.v.d.r.: zie bijlage.

BIJLAGE

Als bijlage bij de Vlaamse bibliografie van Roger Roger publiceren we, met goedkeuring van de Moer-redactie, de bibliografieën verschenen in *Moer* 1986/5 en 1988/1. Alleen de bibliografische referenties werden overgenomen, zonder de annotaties. Om overlap te vermijden, werden de Vlaamse publikaties geschrapt.

De redactie

- ACLO-M/SLO, *Over onderwijs in taalbeschouwing*, Enschede, SLO, 1981 (159 p.).
- Aalberts, H., W.I.M. van Calcar & H. Meddens, „Taalbeheersing + Taalbeschouwing = Onderwijs in het Nederlands”, in: *Moer* 1974/3 (p. 134-146).
- Ankone, R. e.a., *Taalgebruiken*, Groningen, Wolters-Noordhoff, 1978 (DCN Cahier 6, 154 p.).
- Beernink, R., „Lezen en taalbeschouwing”, in: Lentz & Van Tuijl (red.) 1982 (8, p. 55-58).
- Beernink, R., *Taalbeschouwing. Een invoeringsprogramma*, Enschede, SLO, 1987 (45 p.).
- Beernink, R. & H. van Wessel, „Taalbeschouwing op de kleuterschool. Een „ong” gebied?”, in: *De Wereld van het Jonge Kind* 1983/2, (p. 41-43).
- Beernink, R. & H. van Wessel, „Taalbeschouwing met 4- tot 8-jarigen”, in: *De Wereld van het Jonge Kind* 1983/5, (p. 127-130).
- Beernink, R. & H. van Wessel, „Taalbeschouwing in de basisschool”, in *Moer* 1986/5 (p. 71-76).
- Besien, F. van & M. Spoelders, „Van schoolspraakkunst naar pedagogische grammatica”, in: *Levende Talen* nr. 305 (1974), (p. 97-108).
- Bolte, H., W. Herrlitz & L. Lentz, „Reflectie over taal”, in: *Gramma* jrg. 6, nr. (1982), (p. 72-79).
- Bonset, H., „Gerichte taalbeschouwing”, in: *Levende Talen* nr. 341 (1979), (p. 348-351).
- Bonset, H., W. van Calcar, H. Meddens e.a., „Een ander Nederlands: taalbeschouwing”, in *Moer* 1975/3 (p. 167-183).
- Boschman, R., „Synoniemen en homoniemen”, in: Lentz & Van Tuijl (red.) 1982 (7, p. 49-54).
- Bouland, M. & J. Morshuis (red.), *Interkom. Moedertaalonderwijs in de praktijk*, Amsterdam, Pendoor, 1987 (112 p.).
- Bruis, J., „Over onderwijs in taalbeschouwing”, in: *Levende Talen* nr. 384 (1983), (p. 414-416).
- Buys, A., „Reflecteren op het opstel”, in: *Moer* 1984/3, (p. 2-12).
- Buys, A., „Taalvaardig zijn”, in: *Moer* 1984/4 (p. 39-50).
- Calcar, W.I.M. van, *Taalbeschouwing*, Purmerend, Muusses, 1975 (DCN Cahier 2, 95 p.).
- Calcar, W.I.M. van, „Pragmatiek en semantiek”, in: Van Paassen, Rijlaarsdam & Zwitserlood (red.), 1984 (p. 86-111).
- Calcar, W.I.M. van, *Theorie en praktijk van taalbeschouwing. Semantiek, pragmatiek, argumentatie*, Leuven/Amersfoort, ACCO, 1987 (347 p.).
- Calcar, W.I.M. van & H. Meddens, „Dat gelul van jou; meer over taalbeschouwing”, in: *Moer* 1973/3 (p. 77-88).
- Calcar, W.I.M. van & H. Meddens, „Nederlands: eenheid van taalgebruik en taalbeschouwing”, in: *Levende Talen* nr. 321 (1976) (p. 536-565).
- Dam, E. & A. Rasenberg, „Geliegd of gelogen?”, in: Lentz & Van Tuijl (red.) 1982 (3, p. 11-16).
- Damsma, H., J. Griffioen, B. Prins e.a., *Taalbeschouwing als reflectiviteit. Eerste verslag van het onderzoeksproject Reflectiviteit*, Enschede, SLO, 1985 (Studies in Leerplanontwikkeling 4, 134 p.).
- Dekkers, P., „Woordenrijk”, in: Lentz & Van Tuijl. (red.) 1982 (4, p. 21-27).
- Dekkers, P., „Kinderen, bezig met taalregels, zijn ware jonge onderzoekers”, in: *Onderwijs en*

- Opvoeding* jrg. 25 (1973), nr. 3, (p. 59-62).
- Dekkers, P., *Werkplan taal 3. Taalbeschouwing*, 's Hertogenbosch, Malmberg, 1982 (104 p.).
 - Dekkers, P., „Nieuwe impulsen voor taalbeschouwing”, In: *Jeugd, School en Wereld* jrg. 69 (1984-1985), nr. 10 (p. 6-8).
 - Dekkers, P. & A. Bok, „Taalbeschouwing. Hoe doe je dat? (1)”, In: *Jeugd, School en Wereld* jrg. 72 (1987-1988), nr. 1 (p. 20-23).
 - Dekkers, P. & G. van Hierden, „Taalbeschouwing zonder drempels”, In: *Moer* 1983/3-5 (p. 135-141).
 - Diephuis, R., „Vreemde talen: hoezo vreemd?”, In: *Moer* 1986/5 (p. 8-13).
 - Dort-Slijper, M. van, „Grammatica in het basisonderwijs”, In: Lammers, Lentz & Van Tuijl (red.) 1984, (p. 80-87).
 - Eemeren, F. van & R. Grootendorst, „Wat hebben we ook weer? Argumentatieleer!”, In: Van Paassen, Rijlaarsdam & Zwitserlood (red.), 1984 (p. 112-130).
 - Elshout, H. van den, „Je gebruikt te veel „en”. Taalbeschouwing in de Freinetklas”, In: *Over Vernieuwing* jrg. 3 (1983), nr. 3 (p. 9-16).
 - Evenboer, A., „Reflectiebevorderend onderwijs in een atheneum-4-klas”, In: *Moer* 1986/5 (p. 40-48).
 - Faassen, F. van & L. Lentz, „Teksten veranderen als ze klaar zijn”, In: *Moer* 1986/5 (p. 57-62).
 - Fase, G., „Taalbeschouwingsonderwijs in een multiculturele groep”, In: Lammers, Lentz & Van Tuijl (red.) 1984 (p. 75-79).
 - Fase, G., „Taalbeschouwingsonderwijs in een multiculturele groep”, In: Lentz & Van Tuijl (red.) 1982 (5, p. 29-34).
 - Frank, H. & L. de Groot, „Werken met: Het woordenboek in je achterhoofd”, In: *Levende Talen* nr. 395 (1984) (p. 500-503).
 - Geurts, G., „Taalcultuur in de kleuterklas”, In: Lentz & Van Tuijl (red.) 1982 (p. 75-85).
 - Gelderen, A. van, „Taalbeschouwing bij begrijpend lezen”, In: Lentz & Van Tuijl (red.) 1982 (p. 59-62).
 - Gelderen, A. van, „Reflectie in het onderwijs. Een bespreking van taalbeschouwing als reflectiviteit”, In: *Spiegel* jrg. 4 (1986), nr. 2 (p. 67-76).
 - Gelderen, A. van, *Taalbeschouwing bij het begrijpend lezen. Een beschrijving van programma's en suggesties*, Enschede, SLO/SCO, 1987 (67 p.).
 - Giesbers, H. & S. Kroon, „Intercultureel onderwijs, moedertalen anders dan standaard-Nederlands en taalbeschouwing”, In: *Moer* 1986/2 (p. 116-124).
 - Gloppe, K. de & G. Rijlaarsdam, „Taalbeschouwing als alternatief voor traditioneel grammatica-onderwijs?”, In: *Levende Talen* nr. 379 (1983) (p. 93-103).
 - Griffioen, J., „Taalvaardigheid = taalgebruik + taalbeschouwing”, In: *Levende Talen* (1975) (p. 478-491).
 - Griffioen, J., „Reflecteren”, In: *Spiegel* jrg. 1 (1983), nr. 3 (p. 97-100).
 - Groningen, A. van & P. Zevenbergen, „De taal der dieren: een taalbeschouwingsles”, In: *Levende Talen* nr. 403 (1985) (p. 403-404).
 - Groot, H. de & J. Kleinepier, „Traditionele grammatica en taalbeschouwing”, In: *Levende Talen* (1984) (p. 406-407).
 - Haans, A., „Taalbeschouwing en taalbeheersing”, In: *Moer* 1975/4 (p. 224-230).
 - Hagen, A. & J. Sturm, *Dialect en school*, Groningen, Wolters-Noordhoff, 1982 (DCN Cahier 12, 144 p.).
 - Hagen, T., „Monitoring en taalbeschouwing”, In: Lammers, Lentz & Van Tuijl (red.) 1984, (p. 88-94).
 - Hezemans, M., „Vragen stellen”, In: Lentz & Van Tuijl (red.) 1982 (7, p. 43-48).
 - Hogendorp, A., M. Koppers, I. van Meelis e.a., „Taalbeschouwing op de basisschool”, In: Lammers, Lentz & Van Tuijl (red.) 1984, (p. 25-63).
 - Hollander, H. d', „Reclame in de klas”, In: *Werkmap voor taalonderwijs* jrg. 17 (1980) (p. 3-16).
 - Hoven, P. van den, „Betoog beschouwen”, In: Van Paassen, Rijlaarsdam & Zwitserlood (red.), 1984 (p. 131-153).
 - Hubers, G., „Taalbeschouwing”, In: *Moer* 1979/4 (p. 8-20).
 - Huijskens, B., „COO-leesvaardigheid en COO-taalbeschouwing”, In: *Levende Talen* nr. 424 (1987) (p. 547-550).
 - Hulshof, H., „Taalwetenschap en het vak Nederlands”, In: Van Paassen, Rijlaarsdam &

- Zwitserlood (red.) 1984 (p. 154-176).
- Jansen, F., „Taalkunde, taalbeschouwing of toch maar ontleden?“, In: *Levende Talen* nr. 402 (1985) (p. 347-349).
 - Jansen, F. & M. Baeyens, „Autotaalbeschouwing“, In: *Moer* 1980/5 (p. 12-18).
 - Klein, R., „Gerichte taalbeschouwing“, In: *Glot* jrg. 2 (1979), nr. 2 (p. 141-146).
 - Klooster, W.G., „Je weet niet wat je weet. Een verantwoording“, In: *Spektator* nr. 4 (1974) (p. 9-13).
 - Koefoed, G., „Taalfilosofie“, In: *Moer* 1987/4 (p. 19-28).
 - Kroon, S. & R. Liebrand, „Tien lessen over taalvariatie“, In: *Moer* 1982/3 (p. 22-34).
 - Kroon, S. & R. Liebrand, „Taalvariatie en dialectbeschouwing“, In: Van Paassen, Rijlaarsdam & Zwitserlood (red.) 1984 (p. 63-85).
 - Kroon, S. & A. Rasenberg, „Kijk taal! De ontwikkeling van een programma voor intercultureel taalbeschouwingsonderwijs“, In: *Moer* 1986/5 (p. 14-19).
 - Lammers, H., „Kinderen en taalcultuur“, In: Lentz & Van Tuijl (red.) 1982 (p. 63-73).
 - Lammers, H., „Voorwaarden voor taalbeschouwingsonderwijs“, In: Lentz & Van Tuijl (red.) 1982 (p. 17-19).
 - Lammers, H., „Taalbeschouwing en communicatieve competentie“, In: *Levende Talen* nr. 387 (1983) (p. 625-630).
 - Lammers, H., „De praktijk van het taalbeschouwingsonderwijs“, In: *Levende Talen* nr. 388 (1984) (p. 24-29).
 - Lammers, H., „Taalbeschouwing in een interdisciplinair perspectief“, In: Lammers, Lentz & Van Tuijl (red.) 1984 (p. 67-74).
 - Lammers, H., „Een kritiek nader beschouwd“, In: *Levende Talen* nr. 400 (1985) (p. 242-245).
 - Lammers, H. & L. Lentz, „Inleiding“, In: *Moer* 1986/5 (p. 3-7).
 - Lammers, H., L. Lentz & H. van Tuijl, *Taalbeschouwing ter discussie*, Enschede, SLO, 1984 (140 p.).
 - Lentz, L., W. Herlitz & H. Lammers, „Taalbeschouwing, een kinderspel“, In: Lammers, Lentz & Van Tuijl (red.) 1984 (p. 11-23).
 - Lentz, L. & H. van Tuijl, „Kijken naar hoofdletters en punten“, In: Lentz & Van Tuijl (red.) 1982 (6, p. 35-42).
 - Lentz, L. & H. van Tuijl, „Geheim“, In: Lentz & Van Tuijl (red.) 1982 (2, p. 3-9).
 - Lentz, L. & H. van Tuijl (red.), *Katernen. Taalvaardigheid in de basisschool*, Enschede, SLO, 1982.
 - Lepeltak, J., „Taalbeschouwing en informatica in het voortgezet onderwijs“, In: *Levende Talen* nr. 393 (1984) (p. 376-380).
 - Lint, P. van, „Communicatie op afstand. Gesproken vormen van taalverkeer in de media“, In: Van Paassen, Rijlaarsdam & Zwitserlood (red.) 1984 (p. 8-37).
 - Meddens, H., „Traangas, Braakgas, Zenuwgas“, In: *Moer* 1982/1 (p. 7-21).
 - Meddens, H., „Gaaf u zitten - zolang het nog kan. Conversatieanalyse in de bovenbouw“, In: Van Paassen, Rijlaarsdam & Zwitserlood (red.) 1984 (p. 38-62).
 - Moor, W. de & J. Thissen, „Wie leest, leest zichzelf. Reflectiviteit in het literatuuronderwijs“, In: *Moer* 1986/5 (p. 20-29).
 - Nieuwenhuijsen, P.M., „Richting geven aan taalbeschouwing“, In: *Spektator* jrg. 6 (1976), nr. 5 (p. 260-275).
 - Nieuwenhuijsen, P.M., *Gerichte taalbeschouwing*, Groningen, Wolters-Noordhoff, 1978 (187 p.).
 - Nieuwenhuijsen, P., „Geknipt voor u“ en taalbeschouwing“, In: Zwitserlood (red.) 1986 (p. 163-170).
 - Nieuwenhuijsen, P., „Beschouwing van belangrijke taalelementen“, In: *Moer* 1986/5 (p. 63-70).
 - Paassen, W. van, G. Rijlaarsdam & F. Zwitserlood (red.), *Taalbeschouwing voor gevorderden*, 's Hertogenbosch, Malmberg, 1984 (DCN Cahier 15, 176 p.).
 - Peer, W. van, „Een gebruiksaanwijzing voor *Taalgebruiken*“, In: *Levende Talen* nr. 368 (1982) (p. 78-82).
 - Pijsers, W., *Traditionele grammatica en taalbeschouwing*, Groningen, Wolters-Noordhoff, 1983 (104 p.).
 - Pistor, E., R. Kieft & E. Postma, *Lesideeën*, Groningen, Wolters-Noordhoff, 1984 (102 p.).

- Prak, D. e.a. (red.), *Informatiekunde en Nederlands. Een begripsbepaling*, Enschede, SLO, 1987, Katem 15 (85 p.).
- Rijlaarsdam, G., „Reflectie in een schrijfcursus“, In: *Moer* 1986/5 (p. 49-56).
- Sluis, K., „Nota *Taalbeschouwing* niet publiekgericht“, In: *Moer* 1982/3 (p. 50-54).
- Snoeck Henkemans, F., „Hoe worden leerlingen kritische en redelijke lezers?“, In: *Moer* 1986/5 (p. 30-39).
- Switalla, B., „Leerplanontwikkeling voor taalbeschouwing. Bemerkungen zur aktuellen Diskussion“, In: Lammers, Lentz & Van Tuijl (red.) 1984 (p. 95-103).
- Tack, P., „Een visie op taalbeschouwingsonderwijs vanuit de praktijk“, In: Lammers, Lentz & Van Tuijl (red.) 1984 (p. 88-94).
- Taks, W., „Het woordenboek in je achterhoofd“, In: *Moer* 1982/5 (p. 46-54).
- Tempel, G. & R. Zweistra, „Taalvariatie. Les 2: Het onderzoek naar taalvariëteiten“, In: *Levende Talen* nr. 414 (1986) (p. 499-502).
- Tordoir, A., „Taalbeschouwing voor MTO en VTO“, In: *Levende Talen* nr. 364 (1981) (p. 641-659).
- VALO-M, *Taalbeschouwing als reflectiviteit in de praktijk*, Enschede, 1987 (31 p.).
- Velthoven, A., „De taalbeschouwing volgens Lammers“, In: *Levende Talen* nr. 400 (1985) (p. 238-245).
- Vuurmans, A.C. & J. Nelissen, „Kinderen onderzoeken hun taal (1)“, In: *Moer* 1984/3 (p. 22-31).
- Vuurmans, A.C. & J. Nelissen, „Kinderen onderzoeken hun taal (2)“, In: *Moer* 1984/4 (p. 23-29).
- Weijdemans, W., „Taalbeschouwing en het gebruik van de computer“, In: Zwitserlood (red.) 1986 (p. 261-266).
- Weijdemans, W., „Taalbeschouwing en de computer“, In: D. Prak e.a. (red.) 1987 (p. 61-65).
- Zweekhorst, O., „Taal en rekenen: een kwestie van kennen en kunnen“, In: *Levende Talen* nr. 417 (1987) (p. 43-47).
- Zweistra, R. & G. Tempel, „Taalbeschouwing in de bovenbouw van het vwo. Enkele lessen taalvariatie“, In: *Levende Talen* nr. 413 (1986) (p. 433-436).
- Zweistra, R. & G. Tempel, „Taalvariatie. Les 3: Schooltaal thuistaal“, In: *Levende Talen* nr. 415 (1986) (p. 560-562).
- Zwitserlood, F. (red.), *Het schoolvak Nederlands in het voortgezet onderwijs. Verslag van de op 27 september 1986 gehouden conferentie*. Enschede, VALO-M, 1986 (267 p.).